

Folkets upplevelser av modernisering av Finland

Artikelsamlingen *Modernisaatio ja kansan kokemus Suomessa 1860–1960*⁸ baserar på ett forsknings-

8 Hilikka Helsti, Laura Stark & Saara Tuomaala (red.), 2006: *Modernisaatio ja kansan kokemus Suomessa 1860–1960*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura: Helsinki. 336 s.

projekt, i vilket bokens skribenter medverkade som forskare 2002–2004. Varje forskare hade sitt eget individuella forskningsprojekt och -tema, som dock hade en gemensam referensram: de ville fästa uppmärksamhet på hur folket upplevde moderniseringen som skedde i Finland från andra hälften av 1800-ta-

let till 1960-talet, det vill säga under den tid när det finländska samhället upplevde stora sociala, politiska, ekonomiska och teknologiska förändringar. Som exempel presenteras bland annat skolverket, postverket och arbetarrörelsen, som förändrade människornas världsbild, sociala kontakter och vardagsliv.

Forskarna representerar olika discipliner: etnologi, folkloristik, religionsvetenskap och (mikro)historia. Trots att artikelsamlingen är aningen ojämn, vilket ofta är fallet, erbjuder den många intressanta läs-upplevelser. De olika artiklarna, som använder olika källmaterial och synvinklar, kompletterar varandra väl. Det finns många paralleller men också många skillnader mellan de enskilda texterna, men den viktigaste förenande faktorn är att de alla behandlar det finländska folkets erfarenheter och föreställningar om moderniseringen. Man kunde kanske också ifrågasätta vilket Finland artiklarna representerar, eftersom materialet inte alltid representerar de nordligaste delarna av landet. Eventuellt kunde texterna föra en tydligare dialog med varandra, men några större överlappningar eller upprepningar förekommer inte.

Laura Stark har skrivit bokens introduktion och här presenterar hon olika alternativ för den lineära modernisering som ofta har varit gällande. Etnologer, folklorister, religionsvetare och historiker använder olika traditioner och verktyg, och med hjälp av dem kan de utmana de konventionella synvinklarna, som betonar modernisering som rationell, enhetlig och lineär, det vill säga uppfattningar som presenterar samhällets elit och folkkupplingsverksamheten. Folket upplevde moderniseringen på ett annat sätt; de ville delvis behålla sina gamla traditioner, tankesätt och handlingssätt, vilka upplevdes som trygga och säkra. Delvis tog de förändringar och nyheter i aktivt bruk och dessa kunde användas som nya strategier i samhället som genomgick stora förändringar. Artiklarna presenterar både positiva upplevelser av moderniseringen men också motstånd.

I sin artikel om det nationella uppvaknandet och den sociala klassresan på landsbygden använder Laura Stark självbiografier som är skrivna av den rurala befolkningen. I dessa självbiografier önskar hon presentera den nya uppfattningen om individen som vill utveckla sig. Varför och hur kämpar de för framtiden? Hur förändrades vissa uppfattningar om individen i slutet av 1800-talet? Artikeln presenterar människoöden som har gjort en klassresa från yttersta fattigdom och fatalism till ett medborgarsamhälle, där individer njuter av självbestämmanderätt, samt där läsandet och skrivandet öppnar en dörr mot den nya världen.

Hilkka Helstis artikel "Kära anhöriga" berättar om olika familjestrategier i hennes egen släkt. Hon

har använt korrespondensen mellan hennes farmor och hennes två systrar i 1900-talets början. Med hjälp av brevcitat väver Helsti en intim bild av ett nätverk mellan släkten och andra relationer. De familjestrategier som kommer fram är mycket konkreta och detaljerade. Som ett konkret exempel kan kläderna nämnas. Kläderna har ett stort symboliskt värde och deras betydelse är viktig för att binda och upprätthålla kontakter inom släkten. Mobilitet i form av post och brev kommer också på ett intressant sätt fram i Helstis artikel.

Kati Mikkolas artikel handlar om motstånd och skälen till det samt en väg ut i det moderniserade landet. Som exempel nämns den nya teknologin, tidskrifter och folkskolan, som stötte på motstånd och opposition på landsbygden. Hennes material består av frågelistor insamlade av Finska Litteratursällskapet. Mikkola anser att en del av motståndet kan förklaras genom att ståndssamhällets tankesätt ansågs ligga bakom nyheterna och innovationerna såsom folkskolan och tidskrifter.

Eija Stark diskuterar hur arbetarrörelsen och proletariatet beskrivs i biografier, till exempel hur fattigdomsupplevelser blir politiserade i individens olika livsskedan. Enligt Stark kunde fattigdomen sammanbinda det fattiga folket både på landet och i städer, men det var för stora skillnader mellan deras politiska åsikter för att så skulle kunna ske. Den privata fattigdomen tolkades som ett levnadssätt, som skribenterna inte reflekterar över i biografierna. Den samhällsliga fattigdomen i sin tur är ett kollektivt fenomen som inspirerade skribenterna att fundera samhällets strukturella frågor också på en abstrakt nivå.

Saara Tuomola har valt skolgången som tema. Hon använder sig av skolvägen som en upplevelse och metafor för den finländska moderniseringen. På skolvägen möttes olika värderingar och skolvägen representerade också en daglig övergångsrit mellan hemmet och skolan. Skolan kunde integrera sin undervisning så att den gällde också barnens agrara och naturnära livsmiljö.

Den sista artikeln handlar om folkmedicin och är skriven av Ulla Piela. Hon fokuserar på naturen så som den produceras i berättandet i en kontext där människors uppfattningar om hälsa och sjukdom är gällande. Naturen har tre olika betydelser och ses som en kulturell konstruktion. Hon analyserar sitt material, till exempel trollformler med hjälp av en narrativ texttolkning. Det finns klara skillnader i hur den traditionella och den moderna världen uppfattar naturen. I den första finns naturen som kulturell konstruktion som en del av *motvärlden*, men i den moderna världen och i de folkmedicinska texter som är dokumenterade på 1900-talet, är naturen en del av *denna värld*. Där-

för konstrueras också uppfattningarna om den ideala hälsan och den ideala sjukligheten på olika sätt.

Artikelsamlingen ger en mångsidig bild av moderniseringens väg hos det finländska folket. Med hjälp av olika källmaterial bjuder artiklarna på en mångdimensionell och på sitt vis också en dynamisk bild av modernisering på mikronivå. De lokala och också de individuella processerna är ytterst viktiga

för att få en helhetsbild av hela processen, som hittills har varit dominerad av enhetliga och lineära uppfattningar. Boken är redigerad av Laura Stark, Hilikka Helsti och Saara Tuomala. Tyvärr var vissa sidor i boken felplacerade, vilket försakade onödig irritation hos läsaren.

Helena Ruotsala